

**Kelet-Európa Tanulmányok, VII.: Az EU-orosz kapcsolatok és a keleti partnerség: Néhány
tagállami érdek és álláspont**

**Ludvig Zsuzsa: Finnország – józan partnerség
(részletek)**

Finnország számára az elsődlegesen fontos posztszovjet partner egyértelműen Oroszország. 2008 augusztusát követően a hivatalos finn dokumentumok ugyan Grúziával is foglalkoznak, de csak annyira, amennyire az elengedhetetlen az ország uniós tagsága következtében. Finnország kis ország lévén elsősorban szűkebb környezetében, azaz a regionális együttműködések terén aktív, s ez a fókusz természetes módon a posztszovjet államok közül Oroszországot (és a má már teljesen más úton járó három kis balti országot) helyezi előtérbe számára. A többiekkel a finn politika csak annyiban foglalkozik, amennyiben azt uniós tagsága megkívánja. Az Oroszországon kívüli finn posztszovjet politika tehát meglehetősen passzív, azonban az EU-n belül együttműködő, a brüsszeli döntéseket, irányokat elfogadó. Finnország eddig nemigen tűnt fel sem aktív kezdeményezőként, sem bármely lényeges, az Oroszországon kívüli posztszovjet térséget célzó uniós elképzelés vagy politika kerékkötőjeként. A visszafogott finn magatartás alól kivételként említhető meg, hogy a finn elnökség alatt került sor 1999-ben az Ukrajnára vonatkozó uniós stratégia elfogadására. Ez is jelzi, hogy fontosságát tekintve második helyen a finnek számára is Ukrajna áll, azonban messze lemaradva Oroszország mögött.

A finn-ukrán diplomáciai kapcsolatok Ukrajna függetlenné válását követően hamarosan kiépültek, s azóta is kiegyensúlyozottak. Azonban a politikai kapcsolatok nem kifejezetten intenzívek: Ukrajna Finnország számára nem különösebben érdekes vagy fontos ország. Mindez

tükröződik a visszafogott finn álláspontban Ukrajna és az EU kapcsolatát illetően is. Bár kifejezetten Ukrajnával foglalkozó hivatalos nyilatkozat vagy dokumentum szinte nem is található, néhány kapcsolódó hivatalos anyagból kirajzolódik a finn álláspont Ukrajna és az EU közös jövője kapcsán. A legfontosabb támpontot e tekintetben Finnország 2009 tavaszán fogalmazott európai uniós jelentése adja, amelyben minden tárgyalta kérdéskörrel kapcsolatban megfogalmazódik a finn 2020-ra vonatkozó vízió is. Figyelemre méltó, hogy 2020-ra a jelentés minden ún. északi ország (Nordic Country), valamennyi nyugat-balkáni ország és Törökország EU-tagságával is számol, miközben Ukrajna, vagy a posztszovjet térség bármely országa e vonatkozásban egyáltalán nincs megemlítve!

A 2009. májusi prágai Keleti Partnerség-csúcson Finnországot a miniszterelnök képviselte. Az eseményhez kapcsolódó miniszterelnöki sajtótájékoztató anyagban a Keleti Partnerség általános célkitűzéseinek elfogadása szerepel. Itt sincs külön megemlítve sem Ukrajna, sem pedig az érintett országcsoporthoz bármely tagjának esetleges uniós tagsága. A finn álláspont tehát Ukrajna kapcsán igen egyszerű, mint ahogy az megfogalmazódik az uniós Tanács egy ülésével foglalkozó miniszterelnöki rövid sajtóanyagban is: „Finnország az EU-ukrán kapcsolatok fejlesztése mellett van és sürgeti Ukrajnát a reformok útján való előrehaladásban”. Azonban semmi több. Finnország nem számol Ukrajna uniós tagságával, s annak támogatásában sem vesz részt. Mindez érthető a kiemelt

orosz kapcsolatrendszer fényében: Finnország nem kívánja orosz relációs viszonyrendszerét az ukrán kérdéssel terhelni. A visszafogottság az üzleti kapcsolatokban is megmutatkozik, habár a földrajzi távolság nem feltétlenül olyan nagy, amely nem tenne lehetővé intenzívebb gazdasági kapcsolatokat Ukrajnával.

Mindazonáltal, párhuzamosan azzal, ahogyan uniós szinten Ukrajna jelentősége az utóbbi években, elsősorban a 2004–2005-ös narancsos forradalmat követően megerősödött, az ukrán téma súlya Finnországban is nőtt valamelyest, legalábbis kezdett megjelenni a kutatóműhelyek által elemzett témák között is.

Finnország számára Ukrajna gazdasági tekintetben meglehetősen marginális jelentőségű. Habár a kétezres években az áruforgalom dinamikája növekvő, Ukrajna nem szerepel a fontosabb európai partnerek között. 2008-ban a finn behozatalban az 50. helyen állt, míg a kiviteli oldalon ennél valamivel előkelőbb helyezést szerzett, bekerült az első húsz ország közé. Mindezzel együtt is Ukrajna részesedése egy százalék körül mozog a teljes finn exportból, és alig haladja meg a 0,1 százalékot az importban. Finnország ukrán oldalon sem különösebben jelentős kereskedelmi partner. Ráadásul az utóbbi évek pozitív dinamikáját megtörte a világgazdasági válság, s a finn–ukrán kereskedelem nagyobb mértékben esett vissza, mint a finn export vagy import általában. A finn kivitel legnagyobb tételét a jellegzetes finn exporttermék, a papír-áru adja, míg Ukrajnából szintén klasszikusnak számító ukrán kiviteli termékek – kőolaj- és olajtermékek, valamint vas-és acélárúk – teszik ki a finn piacra érkezett áruk túlnyomó részét. Finnország évről évre tetemes többlettel zárja az Ukrajnával folytatott kereskedelmet.

Hasonlóan jelentéktelenek a tőkebefektetési kapcsolatok is. A finn befekte-

tők a 2004–2005-ös ukrán belpolitikai fordulatot követően kezdtek érdeklődést mutatni Ukrajna iránt, azonban ez az érdeklődés is korlátozott maradt. 2008 végén az Ukrajnában eszközölt finn közvetlen tőkebefektetések állománya mindössze 64 millió eurót tett ki. Az ellenkező irányú közvetlen tőkeáramlások oly csekély mértékűek, hogy egyelőre – az egyébként igen részletes – finn statisztikai adatszolgáltatás nem is közöl róluk adatokat.

Összességében Finnország és a poszt-szovjet térség egészének kapcsolatáról megállapítható, hogy abban – nem meglepő módon – a hatalmas szomszédal, Oroszországgal való kapcsolatok dominálnak, mind politikai, mind gazdasági téren. A többiekkel való kapcsolatrendszer majdhogynem marginális.

Finnország uniós mércével mérve kis ország. A finn hozzájárulás az Európai Unió Oroszország-politikájához mégis olyannyira jelentős, hogy nem maradhatott ki elemzésünkől sem. Finnország az összes uniós tagállam közül talán a legpozitívabb példával szolgál abban a tekintetben, hogy hogyan érdemes Oroszországra tekinteni. Oroszországtól nem félni kell, hanem inkább megismerésére érdemes törekedni. Megváltoztatását célzó meddő törekvések helyett egyfajta józan elfogadó-alkalmazkodó magatartás lehet irányában a célravezető. A finnek a hatalmas szomszédban nem fenyegetést, hanem kihívást, s lehetőségeket látnak. Ebből a felismerésből fakadnak mindazok a gazdasági előnyök, amelyeket a finnek orosz kapcsolataikban kiaknáznak, legyen szó kereskedelemről, innovációs együttműködésről vagy éppen turizmusról. A finnek azonban nemcsak a konkrét üzleti hasznot keresik az orosz kapcsolatokban, hasonlóan fontosak számukra a foglalkoztatási hatások is. Egy finn kalkuláció szerint az Oroszországgal

folytatott gazdasági kapcsolatok az összes foglalkoztatott mintegy két százalékanak jelentenek munkát, s ezt nem szabad lekicsinyelni.

A finnek mellett, hogy pozitív, együttműködő magatartást tanúsítanak Oroszország irányában, természetesen odafigyelnek a szomszédságból és a finn-orosz kapcsolatok karakteréből fakadó nehézségekre, negatívumokra és potenciális kockázatokra is. Az előbbiekről a megfelelő fórumokon tárgyalnak, az utóbbiakat rendszerezik, s így készülnek fel egy-egy jövőbeli változás, sokk esetleges következményeire. A finn megközelítés minden esetben jövőorientált. Tanulságos az a felelősségteljes mód is, ahogyan a jövő egyik nagy dilemmájához közelítenek: Finnország számára számos pragmatikus okból egyre inkább vonzó lehetőségként merül fel a NATO-csatlakozás. Azonban tisztában vannak azzal is, hogy egy ilyen irányú döntés alapvetően befolyásolná a jelenleg kiváló jelzőkkel jellemezhető finn-orosz kapcsolatokat.

Bár természetesen Finnországban is jelen van a ruszofóbia, a finnek Oroszországhoz való hozzáállását döntően nem ez alakítja. Ellenkezőleg, a finnek úgy érzik, hogy értik az orosz mentalitást, s ez segíti őket abban, hogy együttműködjenek velük. Ez olyan tulajdonság, amely Közép-Kelet-Európa számára is tanulságokkal jár. A közös múlt, s a partnerről megszerzett ismeretek nemcsak elválasztóak lehetnek, hanem eszközök is a jelenben és jövőben való együttműködéshez. Mindez nem jelenti azt, hogy a finn álláspont ne lenne minden ízében „európai”. A többi skandináv országhoz hasonlóan a finnek is különösen érzékenyek az ún. „európai értékek” kérdésében. Nem rejtik véka alá, hogy hiányosságokat látnak az oroszországi emberi jogok, a médiaszabadság területén vagy a civil szféra fejlődésében. Ami tanulságos,

az az, ahogyan ezeket a problémákat kezelik. Mindezek a kritikák ugyanis nem válnak a kétoldalú kapcsolatokban rejtőző lehetőségek kibontakozását akadályozó tényezőkké. A finnek ugyanis azt vallják: Oroszországgal együtt kell tudni élni.

Ugyancsak figyelemreméltó, hogy bár a finnek kívülről nézve már az eddigiekben is igen jól menedzseltek az Oroszországgal való kapcsolatot, az elért eredményekkel korántsem érik be, s még konzisztensebb és gazdaságilag is gyümölcsözőbb partnerség kiépítését szorgalmazzák. E célt szolgálja mindazon magas színvonalú, többnyire kormányzati kezdeményezésre készített elemzések sora, amelyek a finn-orosz kapcsolatok speciális témájában az utóbbi években születtek.

A finn-orosz együttműködésnek Magyarországra vonatkoztatható tapasztalatai is vannak. Finnország ugyanis Magyarországhoz hasonlóan kis ország, amelynek kisebb vállalatai számára a hatalmas orosz piacon való megjelenés csak koncentrált és összefogott formában lehetséges. A finnek ezt felismerve igyekeznek a jövőben olyan intézményi hálózatot kiépíteni, amely – többek között információkkal – segíti kis és közepes méretű cégeiket az orosz piacon való megjelenésben. Hasonlóképpen törekednek minden olyan lehetőséget megragadni, amelyet az orosz partner gazdaságpolitikája kínál. Ennek szellemében kívánnak bekapcsolódni ott, ahol a vonatkozó finn tapasztalat és szakértelem megvan, az orosz nemzeti projektekbe, elsősorban az egészségügyi, oktatási és lakásépítési programokba. Bár Magyarország földrajzilag távolabb fekvő ország, mégis megszívlelendő tapasztalat, hogy az oroszországi turizmusra is érdemes odafigyelni. Bár a világgazdasági válság számos tekintetben visszaveti a lehetőségeket, a tanulmányban leírt finn vállalati

stratégiák megszívlelendők: a válság körülményei között nem kivonulást terveznek, hanem ellenkezőleg, pozíciójuk megszilárdítását. A magyar vállalatok az 1998-as orosz pénzügyi válságot követő-

en jelentős pozícióvesztést szenvedtek el az orosz piacon. Fontos lenne ennek megismétlődését elkerülni, hiszen hosszabb távon az orosz piac egyértelműen perspektivikus!